

Uddannelses- og forskningsminister Christina Egelund
Kulturminister Jakob Engel-Schmidt
Undervisningsminister Mattias Tesfaye

21. maj 2024
FRN 008-405/pivi

Nota og studiebogsmarkedet

Kære Christina Egelund, Jakob Engel-Schmidt og Mattias Tesfaye,

Vi skriver til jer i forlængelse af vores brev 26. maj 2023, hvor vi i en fælles henvendelse fra Dansk Forfatterforening, Danske Skønlitterære Forfattere, UBVA, Boghandlerforeningen og Dansk Erhverv kontaktede jer med vores bekymring over, at studiebøger, som stammer fra Nota, er genstand for omfattende ulovlig deling blandt studerende. En bekymring som stadig er aktuel trods dialog med både Nota og Kulturministeriet gennem mange år. Det er vores indtryk, at tværministerielle udfordringer står i vejen for smidige og effektive løsninger.

Omfanget af den ulovlige kopiering af Nota filer er højere end nogensinde. Rettighedsalliancen foretager systematiske stikprøveindkøb af ulovlige kopier af studiebøger i forbindelse med semesterstart. Ved den seneste stikprøve indkøbte Rettighedsalliancen 32 filer, hvoraf de 30 stammede fra Nota: altså 94%. Det tal har aldrig været højere. Vi ser desuden nu en ny misbrugssituation, hvor studerende uploader deres studiebøger i gpt-store, hvorfra de spredes til andre studerende.

Sideløbende med den omfattende ulovlige kopiering, som muliggøres af manglende sikkerhed i Notas distribution af relativt ubeskyttede pdf-filer, er det undergravende for økonomien, at antallet af udlån af studiebøger fra Nota er markant og fortsat stigende samtidig med, at det vederlag, Nota betaler for udlån af studiebøger er lavt.

Vi har allerede nu set eksempler på, at forlag opgiver at udgive studiebøger, og dette vil blive forstærket, hvis udviklingen fortsætter.

Danske og danskproducerede lærebøger er skrevet med udgangspunkt i en dansk pædagogisk tradition, skrevet på dansk og med danske eksempler og retningslinjer, som f.eks. retningslinjerne i studiebøger på sundhedsområdet, der tager udgangspunkt i vejledningerne fra danske myndigheder. Hvis der i mindre grad eller slet ikke er en dansk produktion af studiebøger, vil det ramme kvaliteten af uddannelserne i Danmark og alle studerende, og særligt de grupper af studerende, hvor

engelske studiebøger bliver en barriere for deres indlæring. Det vil især indvirke negativt på vel-færdsuddannelserne, som i forvejen står med store udfordringer i forhold til både rekruttering og fastholdelse af de studerende.

Sikkerhed

Kulturministeriet har nu sat et arbejde i gang for at højne sikkerheden på de filer, Nota sender til brugerne; en såkaldt LCP kryptering. Det sker på baggrund af et møde med kulturminister Jakob Engel-Schmidt i september 2023, hvor ministeren gav klart udtryk for, at der skulle være en sikkerhedsløsning på plads primo 2024. Det er ikke sket. Og vi kan forstå på departementet efter et møde den 23. april, at det endog er usikkert, om den valgte LCP kryptering kan være på plads inden studiestart september 2024. Det skal nævnes, at den mest effektive sikkerhedsløsning; at lægge indholdet i en app, som allerede benyttes af kommercielle aktører, og hvor erfaringen er, at løsningen også kan benyttes af mennesker med læsehåndicap, er blevet fravalgt af ministerierne.

Vi har desuden opfordret til, at de titler, som allerede findes tilgængeliggjort, ikke også tilgængeliggøres af Nota / fjernes fra Notas bibliotek og har på et møde i Kulturministeriet forstået, at ministeriet også vurderer, at dette vil kunne være et element i at begrænse den omfattende ulovlige kopiering af Nota-filer.

Vederlag

Vederlaget for Notas udlån bygger på en aftale mellem Nota og Copydan Tekst og Node, og Kulturministeriet har oplyst, at de fortolker aftalen således, at udlån af en studiebog, (fordi studiebogen med den valgte LCP kryptering ikke lægges i en app, men udsendes som fil), alene udløser et vederlag på ca. 7 kr. (eller ca. 12 kr. hvis forlaget leverer filen til Nota.) Vi har eksempler, som indikerer, at Notas udlån svarer til, at 1/3 af de studerende på en given årgang på et givent fag, modtager deres studiebøger direkte fra Nota. Det nævnte eksempel er en grundbog på sygeplejerskeuddannelsen. Et lignende eksempel findes på socialrådgiveruddannelsen, og den konkrete lærebog i dette eksempel, er en lærebog, som forlaget ikke kommer til at udgive længere, på trods af, at der et stort marked. Samlet set kan vi konstatere, at Notaudlånet i alle vores eksempler er højt og i nogle tilfælde overgår forlagets styksalg.

Det er selvsagt ikke økonomisk bæredygtigt for hverken forfattere eller forlag, at der betales så lave vederlag for studiebøger for store dele af en årgang af studerende.

Opfølgning

Vi bakker fuldt op om, at de teknologiske muligheder for tilgængelighed for mennesker med handicap skal udnyttes. Men det skal ske på en måde, der forhindrer misbrug, og som sikrer en økonomisk bæredygtighed for forfattere, forlag og boghandlere. Samtidig skal det ske under hensyntagen til, at forlagene skal investere betydelige ressourcer i at e-bøger medio 2025 skal være compliant med lov om tilgængelighed. Ud fra helt almindelige principper om samfundsmæssigt værdispild, skal der findes løsninger, hvor det afdækkes, hvilke grupper af Notas lånere, som markedet kan servicere. Det er en politisk beslutning, om man ønsker, at alle mennesker med et læsehåndicap skal have gratis adgang til deres studiebøger uagtet, at der er kommercielle tilbud i markedet,

men så skal der også følge en bæredygtig statslig betaling med, hvis man vil opretholde et lærebogsmarked på dansk.

Vi skrev i maj 2023, at vi i branchen betegner den nuværende situation som meget alvorlig. Nu er den akut.

Hvis der forsat skal være et bæredygtigt marked for studieböger og udgives studieböger til alle studerende – med og uden funktionsnedsættelser – forudsætter det:

- at der øjeblikkeligt implementeres effektive sikkerhedslösninger der kraftigt reducerer muligheden for ulovlig deling
- at Nota begrænser sit udlån af böger, som markedet har investeret i for at gøre tilgængelige
- at rettighedshaverne gives indsigt i omfanget af udlån af studieböger til forskellige studier/årgange
- og at der igangsættes en dialog med rettighedshaverne om et for forfattere og forlag bæredygtigt vederlag for udlån af studieböger

Det er uklart for os, hvilket ansvar Uddannelses- og forskningsministeriet, Kulturministeriet og Undervisningsministeriet respektive har i forhold til henholdsvis Notas rammevilkår og økonomi. Derfor henvender vi os til jer alle tre og henstiller til, at I sikrer et velfungerende tværministerielt samarbejde og politiske løsninger i retning af et bæredygtigt marked for studieböger til gavn for alle studerende.

Vi uddyber naturligvis gerne og håber på hurtig og konkret handling.

Med venlig hilsen,

Dansk Forfatterforening
Morten Visby, formand

Boghandlerforeningen
Lone Haagerup, formand

UBVA
Morten Rosenmeier, formand

Danske Undervisningsforlag
Pia Vigh, sekretariatschef